

Wallin och Bengt Hallberg. Texten är tidigare publicerad i Kjellbergs bok *Jan Johansson – tiden och musiken* (2009) och därför recenserar jag den inte närmare.

Gunnar Ternhag återkommer med en text där han diskuterar innehållet i *SvL* och Nils Anderssons metoder utifrån deras värde för forskningen, utan att för den skull ägna sig åt slentrianmässig källkritik eller vara fördömande. Tvärtom, även om Andersson får sig en välförtjänt känga avseende sättet att ordna låtar efter landskap, menar Ternhag att *Svenska låtar* ändå har ett värde för forskningen, och ger exempel på att publikationen använts på ett givande sätt, framför allt avseende notmateriale.

Sven Ahlbäck redogör för hur man i dag kan jämföra ett noterat material med motsvarande klingande. Utifrån en polska i *SvL* efter Gösse Anders Andersson i Orsa gör han en komparation med samma låt, "Vallåtspolskan", spelad av samme spelman. Inspelningen är från 1949, utgiven av Sveriges Radio 1972. I ett datorbaserat editeringsprogram för musik jämför han notationen med inspelningen, vilket åskådliggörs grafiskt. Förutom en del rytmiska skillnader som inte närmare undersöks, påvisas att intoneringen av tersen skiljer sig mellan inspelningen och det noterade. Notationen utgår genomgående från mollters medan inspelningen, föga förvånande när det gäller folkmusik, mer varierar eller svävar mellan dur och moll.

Typologisering av polskemelodier är ämnet för nästa artikel. Med utgångspunkt i Olof Anderssons arbete med variantregistret över polskorna i *FMK:s* material, och hur andra forskare försökt dela in melodierna, presenterar Magnus Gustafsson ett förslag på ny typologi. Indelningen har likhet med en som tidigare lanserats av Sven Ahlbäck. Gustafsson listar således fem typer: *Äldre åttondelspolskor, 1700-talspolskor, Menuettpolskor, 1800-talspolskor och Festpolonäser*. Vad som huvudsakligen skiljer Ahlbäck's typologi från Gustafssons, förutom de mer historiskt påverkade titlarna, är att den senare inte betraktar "trioelpolskor" som en egen typ, utan som en variation som generellt förekommer inom melodierna.

Folkmusikvärlden är en subkultur som styrs av dess "manus", proklamerar Owe Ronström inledningsvis i bokens näst sista artikel. Med liknelser med bl.a. dataspel och rollspel klassificerar han folkmusikens gestaltning och uttryck som en anakronistisk soppa, en fantasivärld, en "virtual reality". Han menar att det som i dag äger rum är ren och skär teater, en medveten spegling av det förflutna, där både utövare, samlare, arkivarier

och forskare medverkar. Ronström vill visa hur detta manus är uppbyggt. Han stödjer sin tes med att referera till antropologiska teorier som kan kopplas till begreppet *agens*, dvs. att såväl ideologisk som praktisk hävd kan skapas utifrån fenomenen i sig. I en sådan diskurs ingår naturligtvis spelmansbibeln *SvL*. Författaren går vidare över det tidiga 1800-talets idéer om natur och kultur i förening till det senares om tradition och plats. Ronströms något illmariga poäng är lätt att förstå – allt tycks vara ett enda stort påfund. Analyserna är förvisso transparenta och träffsäkra, men frågan är ändå vilka djupsinnigheter Ronströms artikel egentligen tillför.

Dan Lundberg avslutar en intressant, om än lite spretig, bok med att diskutera begreppet *folkmusik* och svårigheterna att definiera det. Hans diskussion om den kontextuella förankringen gör att det finns kopplingar till Owe Ronströms artikel. Lundberg vill ta reda på om *FMK:s* arbete under första hälften av 1900-talet haft betydelse för folkmusikbegreppets komplexitet så som vi uppfattar det i dag. Det gör han bl.a. mot bakgrund av att Nils Andersson var av den åsikten att det endast var en viss typ av musik som skulle samlas in, t.ex. polskor och vallåtar, inte moderniteter som polkor och mazurkor. Lundberg kommer fram till att *FMK:s* betydelse för begreppet folkmusik är en *kanonisering* och sammanfattar detta i fem punkter: *Spelmannen hamnar i centrum, Lokal särprägel, Vissa låttyper blir fastställd norm, Tydligare hotbild från populärmusiken och Instrumenten standardiseras*.

Patrik Sandgren, Lund

Den väsentliga vardagen. Några diskursanalytiska perspektiv på tal, text och bild. Anna Sparrman m.fl. (red.). Carlsson Bokförlag, Stockholm 2009. 335 s., ill. ISBN 978-91-73331-229-5.

Arton forskare som på bokens baksida sägs ha "ett gemensamt intresse att blottlägga vardagens olika uttrycksformer, regler och praktiker" medverkar med artiklar i antologin *Den väsentliga vardagen*. Jag upplever att det finns ett stort vetenskapligt intresse för vardagen. Jag tänker då exempelvis på antologin *Etnografiska observationer* (2009) som vill pröva nya metoder för deltagande observation och utveckla metodologin inom forskningen av vardagen. Ett annat exempel är Billy Ehns och Orvar Löfgrens böcker *Kulturanalys* (1982) och omarbetningen och vidareutvecklingen *Kulturana-*

lyser (2001), som idag väl måste betraktas som klassiker inom svenskspråkig kulturvetenskap, där författarna visar hur man kan lära sig att förstå större mönster i samhället utgående från studier av vardagliga fenomen som exempelvis alla de djur som förekommer i dagisvardagen eller hur klädtyvärt organiseras i hemmen. I finlandssvensk folkloristik, där jag själv hör hemma som forskare och ämneslärare, är intresset för vardagen likaledes stort, vilket syns bl.a. i en kurs på grundnivå som heter "Vetenskap av vardagen".

Det var med andra ord med stor förtjusning jag tog mig an boken med det löftesrika namnet *Den väsentliga vardagen* för en recension i en skandinavisk kulturhistorisk tidskrift. Att den i titeln dessutom utlovade "diskursanalytiska perspektiv" gjorde saken bara bättre eftersom man som kulturvetare i dag nästan inte kan ställa sig utanför denna starka forskningstradition och dessutom eftersom jag ständigt är på jakt efter ny kurslitteratur. Baksidestexten i sin helhet övertygade mig om att detta måste vara just en sådan bok, och ännu i det andra introducerande kapitlet skrivet av redaktörerna Anna Sparrman, Jakob Cromdal, Ann-Carita Evaldsson och Viveka Adelswärd gnuggade jag händerna av förtjusning. Introduktionskapitlet var just så välskrivet, kunnigt och tydliggörande som jag vant mig vid att duktiga svenska kulturvetare skriver. Diskurs och diskursanalys förklarades. Kritisk diskursanalys lyftes fram. Michel Foucault var med. Maktperspektivet likaså. Skribenterna diskuterade essentialism kontra relativism och förde in den obligatoriska diskussionen om socialkonstruktivism och visade på Peter Bergers och Thomas Luckmanns inflytelserika verk *The social construction of reality* från 1967. Mina förväntningar var högt ställda efter allt detta. Visserligen förvånades jag lite över att redaktörerna inte tagit fram kritiken mot relativismen inom diskursanalysen, som idag framförs av dem som förfäktar tankegången om materialitet, dvs. att det ändå trots allt verkar finnas något som är fast, att allt inte är *enbart* konstruktioner. Jag förvånades också över att det ingenstans i bokens titel eller baksidestext kom fram att innehållet i boken i huvudsak kretsade kring barn – jag tänker mig att det finns också annat väsentligt i vardagen än det som rör barn. Jag är medveten om att det som barn gör ibland settis eller kanske t.o.m. ses som något trivialt, men liksom Blanka Henriksson (2007), som skrivit om flickors poesialbum, anser jag att det finns åtskilligt att upptäcka i det som av andra tillskrivs trivialitetsstatus.

Nu skulle ändå följa mer intressant läsning om dis-

kursanalys och maktpraktiker i vardagen, trodde jag, och blev förvånad på allvar när jag möttes av framför allt något som jag uppfattar som mer eller mindre lingvistiskt orienterad samtalsanalys eller konversationsanalys i de följande artiklarna. Jag läste vidare och sökte efter diskussioner om diskurser och makt, definitioner av begreppen eller åtminstone en utredning över hur man gjort sin diskursanalys och hur man förhåller sig till den. Jag överraskades visserligen ett par gånger av trevlig läsning om exempelvis hur himbafolket i Namibia framställer sig själva när de av forskarna uppmanas teckna eller hur barn i quichuastammen i Ecuador tar hand om sina yngre syskon, men jag uppfattade en hel del sådant i texterna som man kunde spinna vidare på och problematisera utgående från de maktaspekter som jag upplever som centrala i diskursanalys. Problemet för mig var att jag fick göra detta analysjobb själv, vilket jag inte tycker är acceptabelt. Likaså fanns artiklar från svensk skolvardag där forskarna bemödat sig om att göra videoinspelningar för att på så vis komma närmare den vardag de ville studera, i stället för att som tidigare bygga forskningen på enkäter och intervjuer. Också här finns maktaspekter att ta fasta på, och ibland görs det också försök därtill, men jag övertygas ändå inte i läsningen.

Det verkar som att flertalet skribenter förhåller sig till begreppet diskurs framför allt som om det var liktydigt med ordet samtal. Och det är samtalsforskning som jag uppfattar att man bedriver i de flesta artiklarna, något jag känner igen från min studietid som också omfattade språkvetenskap. En del av artikelskribenterna säger att de gör samtalsanalys, och citat ur videoinspelningarna återges för det mesta med en lingvistisk transkriptionsprecision som känns främmande inom etnologin och t.o.m. inom folkloristiken som har grenar med stark förankring i samtalsforskningen. Boken säger sig ha en tvärvetenskaplig utgångspunkt, och det är möjligt att det är en av förklaringarna till att jag upplever boken som jag gör. En annan kan vara att jag gärna vill kunna kategorisera ett verk för att förstå dess kontext och kunna ta ställning till innehållet i relation till denna. Boken är skriven av forskare som har anknytning till Linköpings universitet som verkar ha valt att frånga en – får man säga traditionell – indelning i fakultet och ämnen, utan i stället jobbar med enheter som kallas för exempelvis tema Barn och tema Kommunikation. Jag måste alltså själv försöka lista ut vilken forskningstradition skribenterna placerar sin forskning i.

En av artiklarna vill jag lyfta fram som intressant, dock inte ur ett diskursanalytiskt perspektiv, och det är

Pål Aarsands och Lucas Forsbergs studie som de kallar ”De öppna och stängda dörrarnas moral – dilemman i deltagande observation med videokamera”. Jag anser att de ger prov på ett utomordentligt insiktsfullt problematiserande av teknisk apparatur som aktör i fältarbetet. De diskuterar kameran som ett hinder i olika situationer men också som ett verktyg som gör det möjligt för dem att få tillgång till situationer som det annars hade varit omöjligt för dem att närvara i. Den här artikeln är ett exempel på hur bra det blir när man problematiserar sig själv och sin närvaro i forskningens alla skeden, en fortsättning på den så viktiga reflexivitetensproblematiken. Till diskussionen om tekniken som aktör och etiska ställningstaganden skulle också flera andra av antologins skribenter kunna komma med värdefulla inlägg.

Hantering av begreppet diskurs förvirrar mig ändå mycket i artiklarna, kanske delvis för att ordet så ofta saknas i dem och därmed varken förklaras, definieras eller problematiseras. Detta är något som på ett förtjänstfullt och övergripande sätt görs i introduktionen, men jag anser ändå att ett klargörande av centrala teoretiska och/eller metodologiska begrepp borde göras i varje artikel om den ska platsa i en antologi som säger sig ge diskursanalytiska perspektiv. Jag försökte också tänka mig ett sådant scenario att det är jag som missförstått avsikten med artiklarna, att skribenterna kanske framför allt är lingvister och samtalsforskare som förstår begreppet diskurs på annat sätt än jag som är kulturvetare. I introduktionen förklaras dock att skribenterna i boken är intresserade av att studera diskursiva praktiker, något som jag uppfattar som liktydigt med ”vardagens sociala praktiker” och som något tidigare i introduktionstextens sades höra till den av Foucault inspirerade kritiska diskursanalysen. Utgående från detta räknar jag med att begreppet diskurs också för dessa forskare borde betyda något mer än bara ”samtal”. Ändå förblir det oklart för mig vilka diskurserna och maktspekterna är som blottläggs med hjälp av den diskursanalys som enligt redaktörerna görs i artiklarna.

Något mindre undantag till denna uppenbara brist finns, men det är en enda artikel som enligt mitt förmenande sticker ut med avseende på tydlighet vad gäller en metodologisk ansats och praktisk användning av diskursanalys. Artikelsamlingens nästista artikel, ”Mellan offer och förövare – att berätta om våld”, skriven av Kerstin Andersson, diskuterar hur en ung man som bor på ett ungdomshem förhåller sig till offerskap och förövarskap i en större våldsdiskurs. Andersson visar här genom en berättelseanalys av den unge mannens berättande för

henne om våld vilka diskursiva praktiker han tar till för att skriva ut sig från båda dessa stigmatiserande diskurser. Utöver detta bidrag som jag tydligt kan identifiera som diskursanalys, är det närmaste jag kommer en distinktion av olika diskurser det som Kjell Granström skriver om i sin artikel om katederns innebörd och mening när han återger en studie som visar att det finns två divergerande bilder av hur lektioner ser ut: elevernas och lärarnas. Artikeln lyfter fram maktspekter i och med att Granström granskar en möbel som i klassrummet signalerar en viss och ganska kraftig maktposition som läraren åtminstone traditionellt sett har i ett klassrum.

Det verkar som att det finns olika diskurser om diskursanalys, och att de flesta av artikelskribenterna och jag ser på diskursanalys på så olika sätt att vi har svårt att mötas i en gemensam förståelse av begreppet diskurs och metoden diskursanalys.

Sofie Strandén, Åbo

Victor Edman: *Sjuttonhundratalet som svenskt ideal. Moderna rekonstruktioner av historiska miljöer*. Nordiska museets förlag, Stockholm 2008. 240 s., ill. ISBN 978-91-7108-525-2.

Vad bör en historisk miljö förmedla, och vem återskapas den för? Hur ska restaureraren hantera byggnadens stilhistoriska förändringar och vilken period ska få företräde? Victor Edman, docent i arkitekturhistoria vid KTH, visar i sin nya bok hur restaurerare under 1920- och 30-talen kryssade mellan hänsyn till den historiska exaktheten, stämningen och kravet på museal säkerhet i tre institutionella byggnadsrestaureringar. Författaren motiverar sin undersökning med att konsthistoriska framställningar traditionellt sett har velat osynliggöra restaureringsprocessen för att inte bryta magin kring den historiska miljön. I linje med nyare forskning fokuserar Edman på kulturarvet som *process* i en samtid. Han vill sätta in ”restaureringsprojekten i ett kulturellt och idémässigt sammanhang, att diskutera de initiativ, värderingar, förebilder och historiska ideal som manifesterades i processerna”. Boken byggs upp kring två huvudsakliga spår: dels visar Edman hur den moderna bilden av 1700-talet skapades under 1900-talet, dels hur idealen kring byggnadsrestaurering förändrades under perioden.

Under inflytande från funktionalismens stramhet i uttrycken och i renodlingen av ett särskilt svenskt form-